

100 jaar veilingklok

door Piet Diemeer

IN 2003 WAS het honderd jaar geleden dat het elektrisch afmijntoestel werd geïntroduceerd bij de groenteveilingen in Nederland. Tot dan werd er met de mond ‘gemijnd’. We willen graag met u beleven hoe het de honderdjarige is vergaan.

Loven en bieden

Het aanbieden van goederen en diensten voor de verkoop is voor velen een bijna dagelijkse bezigheid. In het verleden ging dit veelal gepaard met ‘loven en bieden’, een spel waarbij koper en verkoper tegenover elkaar staan. De verkoper prijst zijn waar aan, de koper probeert het onderste uit de kan te halen. De vragende partij steekt daarbij zijn hand uit en looft zijn product; de biedende partij slaat bij interesse toe met de hand en biedt minder dan de andere partij vraagt. Heeft dit een vervolg dan ontstaat een spel van ‘loven en bieden’ en gaat het bij handslag telkens op en neer. Is de koop beklonken dan volgt een harde klap waarbij de handpalmen strak gespannen zijn waardoor er een stevige klinkende slag ontstaat : de finale slag, ook wel toeslag¹, palmslag² of afslag³ genoemd.

Bij een tussentijdse pauze, bijvoorbeeld om met iemand te overleggen, of om zelf even te wikken en te wegen, vraagt men: “Geef me een slag om de arm”.

Als men niet overeenkomt, loopt men dikwijls scheldend ‘uit de hand.’ Komt men wel overeen dan gaat het product ‘in andere handen over’. Vandaar de uitdrukking ‘in andere handen komen’ = van eigenaar verwisselen. Ook: ‘de hand erop’ = figuurlijk ter bekrachtiging van iets. Verder: ‘van de hand doen’= verkopen, opruimen. Zo zegt men ook: uit de eerste hand, tweede, derde hand. Die uitdrukkingen komen uit de onderhandse (niet openbare) verkoop en betekenen dat het verhandelde van de eerste, tweede of derde eigenaar is. Het zijn termen en uitdrukkingen die men vandaag de dag nog gebruikt.

Onderhandse verkoping

Zojuist gebruikten we de term ‘onderhandse verkoop’. Deze wijze van verkoop is nogal tijdrovend omdat er slechts één koper tegenover één verkoper staat. Het gaat er dikwijls geheimzinnig aan toe waardoor er gemakkelijk ongenoegen en onvrede ontstaat omdat men elkaar niet heeft begrepen of niet goed heeft verstaan en de ander meent dat je je niet aan je woord houdt. Er zijn geen getuigen en wie heeft er gelijk bij verschil van mening? Een voorbeeld ter verduidelijking : Op een veemarkt stellen koper en verkoper zich op bij de koppen van de koeien, met de ruggen naar het publiek en smoezen zacht met elkaar, ervan uitgaande dat niemand iets met de prijsvorming te maken heeft, maar vooral om te voorkomen dat een andere aspirant-koper zou kunnen worden geïnformeerd c.q. beïnvloed.

Openbare verkoping

Daarom ontstond rond 1500 de 'openbare verkoping' onder het bewind van Karel V. Een ambtenaar, veelal de schout/secretaris van het gemeentebestuur, hield toezicht. Een andere keer vond de transactie plaats onder toezien van de notaris van het kanton.

Een verkoping in het openbaar heeft voordelen: in principe wordt iedereen in staat gesteld een bod uit te brengen en bovendien wordt de verhandeling gerechtelijk geregistreerd. Bij het niet nakomen van de verplichting tot afname of tot betaling van de koopsom kan er gerechtelijk worden ingegrepen. Wanneer iemand zijn hypothecaire schuld niet kan voldoen, kan de hypotheekhouder het onderpand in het openbaar ter verkoop aanbieden om zo de opeisbare hypotheekvordering te vereffenen. Verkoop onder gerechtelijk bevel op basis van artikel 1223 van het Burgerlijk Wetboek volgens de oude Grondwet gebeurt in het openbaar.

Ook vruchtgebruikers van adellijke families zijn verplicht hun goederen, rechten en diensten in het openbaar aan te bieden. Hetzelfde geldt voor boedelscheidingen. De strandvonder is zo'n vruchtgebruiker die verplicht is, gevonden spullen in het openbaar ter verkoop aan te bieden.

Te velde staande gewassen zoals gras, hangend fruit en bloembollen worden op die wijze in het openbaar verkocht. Bij fruit noemt men dat 'fruit op stam' verkopen. Bij de bloembollen heet het 'groene veiling'.

Eigenlijk wordt tot 1900 alles uit de hand verkocht: vee, vis, groenten, fruit, kortom: alle producten van het land en uit het water.

Verkopen bij opbod.

Er wordt meest verkocht 'bij opbod'. Omdat dat tijdrovend is, worden er allerlei 'systemen' bedacht om te versnellen, dus efficiënter te werken. Verhalen worden achterwege gelaten, slechts een hand opsteken of een hoofdknik is voldoende om de veilingmeester kenbaar te maken dat je 'in' bent. De hoogste bieder wordt de nieuwe eigenaar. Maar omdat het nog steeds niet snel genoeg gaat dan wel teveel tijd kost wordt een ander systeem bedacht: verkopen bij afslag.

Verkopen bij afslag.

Men schat de prijs van het te verkopen object in en begint met méér te vragen, de vraagprijs. Daarmee zet de afslager in en als er geen reactie komt stelt hij de prijs steeds naar beneden bij, zolang tot iemand 'mijn' roept. Die is koper. De afslager herhaalt de geboden prijs voor alle duidelijkheid en om misverstanden te voorkomen. De koop is gesloten.

Verkopen bij afslag, ook wel *mijnen* of *afmijnen* genoemd, is vandaag de dag nog in zwang bij de veilingen van bloemen, de groente- en fruitveilingen, de bloembollenveilingen en de visafslagen.

De veilingklok.

Aan het eind van de 19e, begin 20ste eeuw ontstaat er een stormachtige ontwikkeling bij het veilen van natuurproducten. Er is voor toezichthoudende ambtenaren, zoals notarissen, geen bijhouden meer aan. Men zint op maatregelen.

In 1917 wordt op aandringen van de Nederlandse Tuinbouwraad een voordeliger regeling voor het veilen van land- en tuinbouwproducten ingevoerd. In artikel 103 van de Registratiewet wordt de bepaling opgenomen dat bij het veilen van agrarische producten en vis, welke tenminste zes weken van het jaar en minimaal eenmaal per week in hetzelfde gebouw of op dezelfde plaats worden aangeboden, geen bevoegd ambtenaar aanwezig hoeft te zijn. Bovendien vervalt het 0,5% registratierecht. In de genoemde periode rijzen particuliere- en coöperatieve veilingen als paddenstoelen uit de grond.

Het veilen gebeurt buiten (straatveilingen) zowel als in overdekte ruimten. Dat kan een schuur zijn, maar ook een simpele overkapping.

Afslagers zijn rap van tong. Je moet heel veel moeite doen om het aftellende bedrag te verstaan.

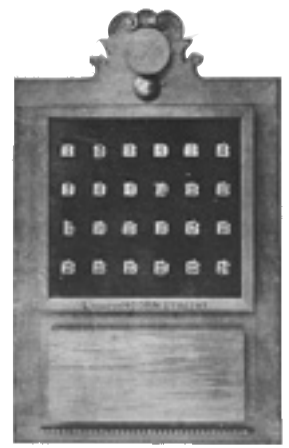
Een probleem bij het 'mijnen' is bovendien dat door diverse personen tegelijkertijd 'mijn' kan worden geroepen. Dan ontstaat er een niet geringe woordenwisseling, want iedereen meent dat hij het koopje van de week heeft en claimt dat met alle overredingskracht die in hem zit. De afslager trekt zich echter niets aan van de kibbelende aspirant kopers en wijst resoluut toe.

Maar ook dat heeft weer zo zijn beperkingen. Want hoe zit dat als de afslager je niet moet? Hij is ook maar een mens...en dan ziet hij je toevallig niet staan...en dan grijp je naast de koop. Maar ook omgekeerd: als je zijn vriendje bent dan kan hij je bevoorstellen...wie zal het zeggen? Kortom: er wordt nagedacht over een systeem waarbij de mogelijke willekeur van de afslager bij toewijzing van een koop wordt uitgeschakeld. Men denkt aan een niet beïnvloedbare 'machine'.

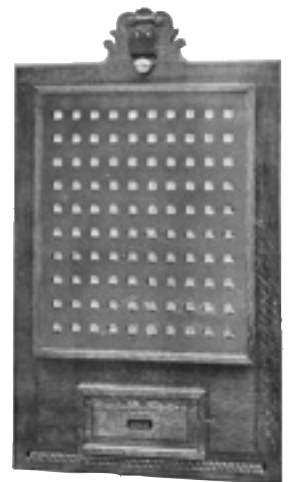
Van hotel kleppenbad naar veilingklok.

In grotere hotels wordt een z.g. kleppenbad gebruikt voor de communicatie tussen de receptie en een kamerbewoner. Wanneer een hotelgast de bediening nodig heeft, drukt hij op een knopje in zijn kamer. Op een plateau in de receptie valt dan een klepje open waaronder het kamernummer zichtbaar wordt. De bediende spoedt zich vervolgens naar de betreffende kamer. Dit systeem wordt door een handige jongen nagebouwd. Hij – de 'uitvinder' – gaat met een demonstratiemodel kleppenbord de veilingen en afslagen langs. Het kleppenbord, ook wel *kopersnummersselector* genoemd wordt door middel van aluminium draden

HGMK Ledenbulletin 29, 2006

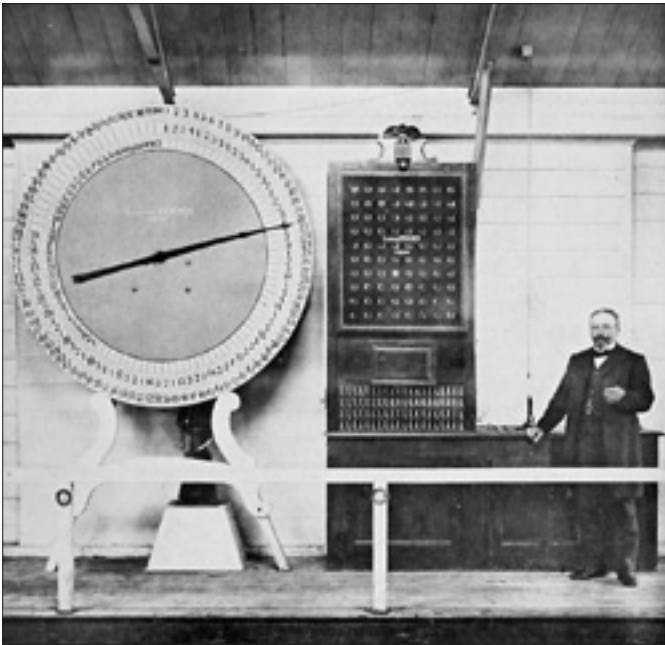

Het allereerste elektrische afmijntoestel geleverd in 1903 en geschikt voor 24 kopers (kleppensysteem)

Het eerste groote afmijntoestel (kleppensysteem) betwelvek door ons in 1904 aan de Loosduinsche Groentenveiling en aan de Delftsche Groentenveiling werd geleverd

Automatische Afslager en nummerbord geplaatst in 1906 in de Nieuwe Veiling te Bovenkarspel.

(Men kan uit de verschillende afbeeldingen gemakkelijk de geregelde verbeteringen en veranderingen opmerken.)

Een pagina uit het fotoboek van Van der Hoorn en Wouda N.V.

verbonden met een aantal drukknoppen. Het functioneert op stroom die door accu's wordt geleverd. De afslager blijft 'met de mond veilen', maar de geïnteresseerde koper hoeft geen 'mijn' meer te roepen. Hij drukt op de knop en zijn kopersnummer verschijnt op het bord. Hiermee is het elektrisch afmijntoestel geboren, een eerlijk systeem dat efficiënt werkt en misverstanden uitsluit.

De uitvinder, L.v.d. Hoorn uit Utrecht plaatst een jaar later een uurwerk met wijzer naast het toestel.

De wijzer wordt telkens na een transactie opgegooid door middel van een gewicht. De wijzer kan men laten stoppen door op een knop te drukken. Zodra de klok stilstaat verschijnt het nummer van de koper op het ernaast staande kleppen- of nummerbord. En nu hoeft de afslager niet meer 'met de mond' te veilen. De wijzer van de klok heeft dat vervangen. De veilingklok, zoals we die jaren en jaren hebben meegemaakt, is een feit. Natuurlijk volgen er steeds verbeteringen en veranderingen, maar het principe blijft door de jaren heen ongewijzigd. We schrijven dan begin 1900.

De technische ontwikkelingen gaan snel en zijn ook van invloed op de veilingklok. In 1909 wordt het eerste toestel gebouwd met midden in de wijzerplaat de mogelijkheid om lampjes te laten oplichten waardoor het nummer wordt getoond van de koper die het eerst op zijn knop drukt. Het is de heer Wouda uit Utrecht die dit systeem ontwikkelt. Hij gaat een samenwerkingsverband aan met de eerder genoemde heer v.d. Hoorn onder de naam "Van der Hoorn en Wouda". Het is dan 1911.

In 1915 wordt patent verleend en besluit men toestellen in productie te nemen. De animo is groot, er worden klokken geleverd aan afnemers in België, Denemarken, Italië, Frankrijk en zelfs in Zuid-Afrika en Canada worden deze klokken geplaatst. De toestellen worden niet alleen ingezet voor de verkoop van groenten, fruit en vis, maar ook voor kaas, eieren, slachtvee en tabak.

Veilingklokken in Noord-Holland

Het boek '100 jaar veiling en tuinder 1887-1987' een uitgave van de Provinciale Veilingorganisatie voor Noord-Holland, vermeldt 37 groente- en fruitveilingen. Daarnaast zijn er bloemenveilingen, visafslagen en bloembollenveilingen die een of meer klokken per locatie in bedrijf hebben.

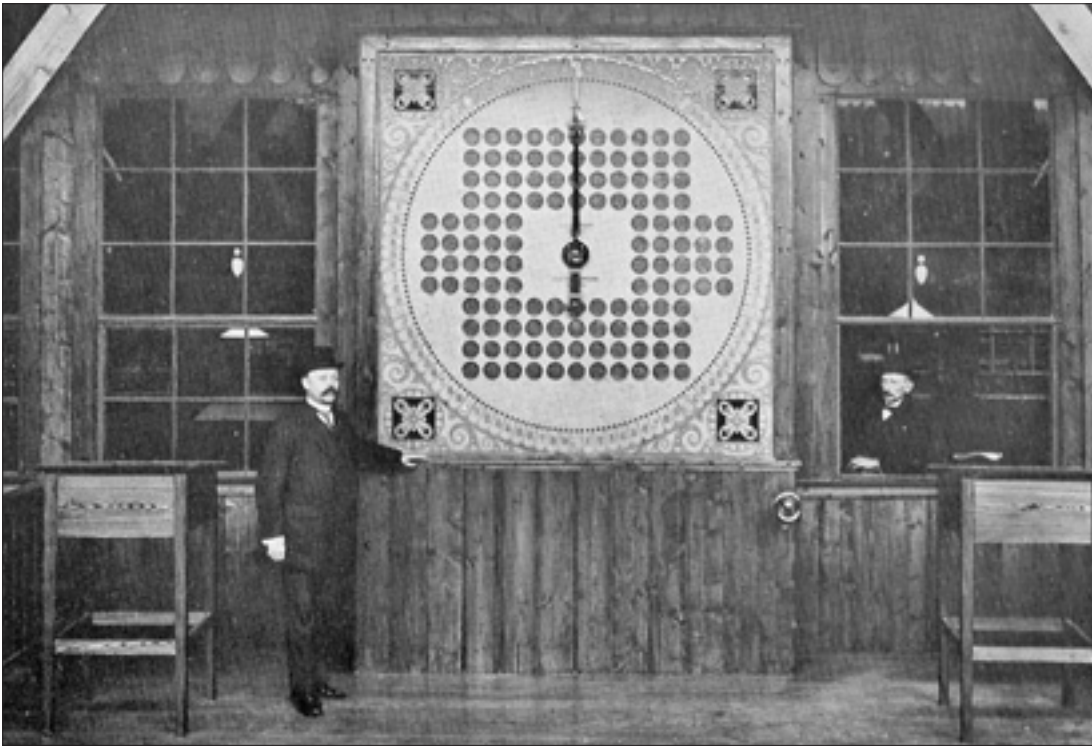
Hoe is dat in Beverwijk?

In Beverwijk zijn het Gerrit Meijer, Klaas Tegel en Bernard Sluiter die in 1885 de eerste zogenaamde 'straatveiling' oprichten. Dat is dus vóór de veiling in Broek op Langendijk in 1887, die officieel als eerste veiling te boek staat.

In 1916 ontstaat de Coöp. Tuindersvereniging 'De Vrije Veiling' door afsplitsing van de Coöperatieve Tuindersvereniging 'Kennemerland'. De leden die zich afsplitsen doen dat vanwege het grote aantal kerkelijke feestdagen waarop niet mag worden geveild. Met voortvarendheid wordt aan het Meerplein een gebouw geplaatst met afmijnzaal en veilingklok. Kort daarna wordt ook een veilinggebouw opgetrokken op de plaats van de afgebrande 'Wijker Molen' in opdracht van veilinghouder 'Eendracht-Tuindersbe-

Hiernaast: een veilingtoestel met automatische afslager, o.a. geleverd aan de Veilingvereniging "Beemster, Purmerend en Omstreken" te Purmerend, waarbij het nummerbord en de Automatische Afslager te zamen op één front zijn geplaatst.

[HGMK Ledenbulletin 29, 2006](#)

*Electrisch Afmijntoestel
"Ideaal Systeem" geplaatst in
de nieuwe veiling te Arnhem.*

lang', conservenfabrikant Docter en makelaar Teer. Een nieuwe klok kan er niet vanaf want er wordt een 'tweedehandsje' geplaatst: een losse klok met kleppenbad. De veiling wordt 'De Molen' genoemd naar de afgebrande 'Wijker Molen'.

Daarna volgen: 'Coöp. Tuindersvereniging Kennemerland' aan het Meerplein; Bloemenveiling 't Centrum' aan de Koningstraat en de gefuseerde veilingen 'Beverwijkse Exportveiling ('De Molen)', 'Tuindersbelang' van Chris Duin en 'De Eendracht' van Kluft en Tervoort die gedrieën verder gaan onder de naam: N.V. Groenten- en fruit- en aardappelveilingen 'B.E.T.' in een overdekt gebouw met veilingklok aan het Meerplein.

De Coöp. Vrije Veiling en de RK Tuindersvereniging 'Kennemerland' gaan een fusie aan en stichten een bollenveiling die wordt gevestigd in de bovenverdieping van de groenteveiling in de Breestraat. Dan staan er alleen al in dit gebouw twee nieuwe en een 'oude' klok.

Al met al staan er eind jaren dertig zeker meer dan vijf klokken. In en na de oorlog verdwijnen de meeste door fusies. Geen plaats in Nederland, volgens Th. Van Oosten in de regionale krant, waar zoveel veilingen zijn gevestigd.

In 1960 fuseren de BET-veiling en veiling 'Kennemerland'. Er is dan nog maar één groenteveiling in Beverwijk. Begin jaren zestig verhuist de groenteveiling van de Breestraat naar de Parallelweg, de bloemenveiling verhuist van de Koningstraat eveneens naar de Parallelweg. Beide veilingen krijgen de beschikking over de meest moderne elektronisch bestuurd veilingklokken. De afslager heeft de beschikking over een miniatuurklok op zijn bureau en stuurt de klok aan middels een toetsenbord. De verwerking van de administratieve gegevens vindt voor het eerst plaats per computer. In 1972 gaan de beide veilingen een fusie aan. Vanaf dat moment wordt kantoor gehouden in de ruimte van de bloemenveiling. De verkoop van producten verloopt via de klokken van de bloemenveiling: groenten worden 's morgens geveild, bloemen 's middags.

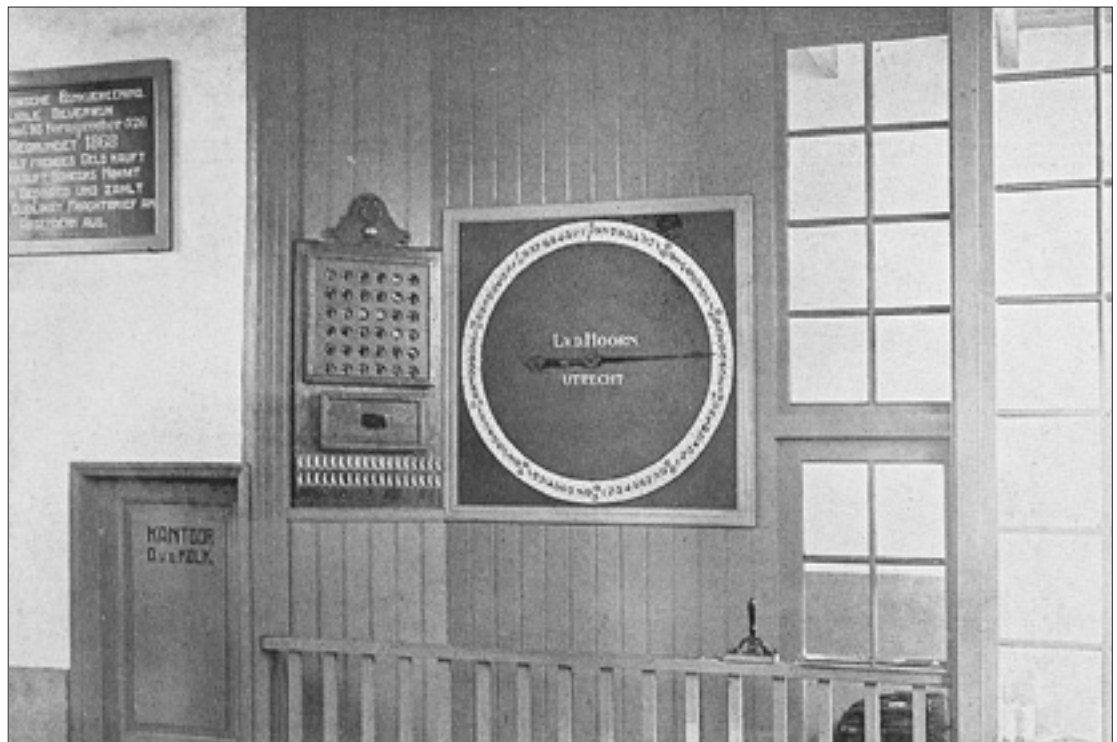
Op 31 december 1985 wordt het veilen van bloemen gestaakt. Op 1 januari 1989 gaat de veiling een fusie aan met de veiling te Alkmaar en wordt de aanvoer daar geconcentreerd. Daardoor staat ook de laatste veilingklok in Beverwijk stil en is een einde gekomen aan meer dan 100 jaar 'veilingklokkengeschiedenis' in Beverwijk. De gebouwen worden verkocht aan 'De Zwarte Markt' die nog steeds een van de klokken koestert.

Op initiatief van de Heemskerker Jan Sinnige, bestuurslid van de Agrarische School in Castricum is in de school een buiten gebruik geraakte klok geplaatst. Een ander exemplaar is gemonteerd in buurthuis 'De Evelaer' in het Heemskerker duin. De laatste werkt niet, maar is als decoratie aangebracht.

Het exemplaar in Castricum functioneert wel. Daar zijn ook banken opgesteld met drukknoppen, zodat het als demonstratie- en leerobject dienst doet. Daarmee kreeg Castricum na sluiting van veiling 'Ons Belang' in 1967 weer een veilingklok.

In 1983 fuseren de zeven Westfriese veilingen tot 'West-Friesland-Oost' (WFO) die nieuwbouw betreft te Zwaagdijk-Oost. De veiling te Langedijk sluit zich er eind jaren tachtig bij aan. Twee jaren na de fusie volgen ook Alkmaar/Beverwijk en dan resteert nog maar één veilinglocatie in onze provincie.

Electrisch afmijntoestel met automatische afslager. O.a. geplaatst te Beverwijk (in de zoogenaamde "oude Molen.") Ten einde de elektrische afmijntoestellen ook te brengen onder het bereik der kleine veilingen, hebben wij een klein toestel ontworpen, waarbij de Automaat een middellijn heeft van 1,20 M. In kleine veilinggebouwen zijn deze zeer goed op hun plaats. De automatische afslager wordt in beweging gebracht door een uurwerk, hetwelk gewoonlijk even vóór de veiling wordt opgedraaid.

Zo het in Noord-Holland is gegaan, is het landelijk gegaan. De overkoepelende veilingorganisatie, het 'Centraal Bureau voor de Tuinbouwveilingen in Nederland' wordt opgeheven. Een nieuwe verkooporganisatie 'The Greenery' wordt in het leven geroepen. De veilingen kunnen zich erbij aansluiten. 'The Greenery' is een handelshuis die op termijn alle veilingklokken buiten bedrijf wil stellen. En zo is de situatie in 2005. Slechts een enkele klok draait, maar is nauwelijks meer van belang. Verkoop vindt niet langer plaats via de klok, maar op contractuele basis. Je kunt dus zeggen dat na ruim 100 jaar de veilingklok zijn functie voor de verhandeling van groenten en fruit heeft verloren.

Bij de bloemenveilingen draaien de klokken nog elke dag volop, maar worden in toenemende mate vooral pot- en perkplanten op contractuele basis verhandeld. De klok in de traditionele zin heeft echter afgedaan. Die is vervangen door computers en beeldschermen. De visafslagen maken eveneens nog gebruik van de klok, maar ook daar bemerken we een tendens van fuseren. Bij de bollenveilingen is de klok van ondergeschikte betekenis. De meeste transacties vinden plaats in de zogenaamde voorverkoop, dat wil zeggen dat de bollen al verkocht worden terwijl ze nog in de grond zitten. Dat de klok nog periodiek draait heeft mogelijk te maken met concurrentie tussen een particuliere- en een coöperatieve veiling.

De veilingklok draait dus anno 2005 nog wel. Van de 175 groente- en fruitveilingen in Nederland zijn er nog maar een paar over. Eigenlijk kun je zeggen dat de rol van de klok voor deze sector na honderd jaar is uitgespeeld. Datzelfde geldt voor de veilingen van bloembollen. Het zijn dus de bloemenveilingen die het kloksysteem in ere houden en tot nog toe met succes.

*Heemskerk, 2005.
Met dank aan Jos J. Appelman*

Bronnen:
40 jaar Kennemerland en 25 jaar Nijssen, een jubileumuitgave van de Coöp. Tuindersvereniging 'Kennemerland' G.A. te Beverwijk.
 P.L.M. Diemeer Azn. *Ongepubliceerd manuscript*, oktober 1984.
Fotoboek Van der Hoorn en Wouda NV, 1913, beschikbaar gesteld door Auction Trading Services Nederland bv.

Noten:

1. Toeslag = met een slag (de transactie) sluiten.
2. Palmslag = slag met de vlakke rechter hand in die van een ander ter bevestiging van een koop.
3. Afslag = openbare verkoping met bedragen van inzet in afdalende reeks (*v.D.*).

